

VERSLAG

VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1966

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1966—1967

Commissie

Op 29 november overleed Prof. Dr. J. Waterink in de leeftijd van 76 jaar. De heer Waterink was van 1939 tot 1949 buitengewoon lid van de commissie. Hij bedankte indertijd wegens gebrek aan tijd.

Als gevolg van zijn benoeming in mei van dit jaar tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen werd de heer Meertens van buitengewoon lid tot lid van de commissie.

De commissie, die in haar samenstelling ongewijzigd bleef, vergaderde op 2 mei en 22 oktober.

Vragenlijsten

Het bureau der commissie verzond in december de 32ste vragenlijst, met vragen over de richtmei, de liefdemei, de meiboom, de schandmei, de stoetboom, de meikoningin, het meivuur, het meizingen, de maria-maand en daarmee nauw samenhangende onderwerpen, alsmede over een drietal volksliedjes. De vragen werden, met uitzondering van de vragen over de volksliedjes, opgesteld in overleg met de Belgische Commissie en zullen, voorzover ze voor de volkskunde-atlas van belang zijn, te zijner tijd ook in België worden rondgezonden.

Op 31 december 1966 waren in totaal 38.568 lijsten op het bureau aanwezig, als volgt verdeeld: van lijst 1: 2.040 exx., van lijst 2: 1.493 exx., van lijst 3: 1.502 exx., van lijst 4: 1.435 exx., van lijst 5: 1.362 exx., van lijst 6: 1.126 exx., van lijst 7: 1.156 exx., van lijst 8: 1.001 exx., van lijst 9: 1.168 exx., van lijst 10: 824 exx., van lijst 11: 1.024 exx., van lijst 12: 1.109 exx., van lijst 12a: 777 exx., van lijst 13: 1.053 exx., van lijst 14: 1.207 exx., van lijst 15: 1.201 exx., van lijst 16: 1.282 exx., van lijst 17: 1.221 exx., van lijst 18: 1.269 exx., van lijst 19: 1.376 exx., van lijst 20: 1.065 exx., van lijst 21: 1.297 exx., van lijst 21a: 1.199 exx., van lijst 22: 1.255 exx., van lijst 23: 1.304 exx., van lijst 24: 1.315 exx., van lijst 25: 997 exx., van lijst 26: 999 exx., van lijst 27: 953 exx., van lijst 28: 899 exx., van lijst 29: 799 exx., van lijst 29a: 32 exx. van lijst 30: 901 exx., van lijst 31: 735 exx., van lijst 32: 192 exx. In de loop van het jaar werden 1.061 ingevulde lijsten ontvangen.

De Vlaamse afdeling van de Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde zond in het afgelopen jaar geen vragenlijsten uit.

Volkskunde-atlas

Van de Volkskunde-atlas werden de kaarten 22 (geneesmiddelen tegen hoofdpijn), 23 (beschermheiligen en bedevaarten voor genezing van hoofdpijn), 26 en 27 (beschermheiligen en bedevaarten voor de paarden) afgedrukt. De kaarten 21, 24 en 25 waren reeds afgedrukt, de kaarten

28, 29 en 30 liggen in ontwerp gereed. De commentaren bij de kaarten 21-29 en kaart 30 zijn geschreven, respectievelijk door de heer De Meyer en door de secretaris.

Bijdragen en mededelingen

In de reeks Bijdragen en Mededelingen der Volkskundecommissie werden als deel III opgenomen, de door de heren G. C. J. J. van den Bergh en W. C. van Binsbergen op het symposion van 22 oktober over Volksgericht en Strafrecht gehouden lezingen, alsmede de naar aanleiding daarvan gevoerde discussie.

„Volkskunde”

Van het tijdschrift „Volkskunde” verschenen de afleveringen 1-2 van jaargang 67 (1966).

Nederlandse Volkskundige Bibliografie

In de reeks Nederlandse Volkskundige Bibliografie verscheen in 1966 (gedateerd op 1965) het tweede deel (Volkskunde 1939-1960), van de hand van I. Peeters-Verbruggen, en het derde deel (Rond den Heerd 1865-1902) van D. Callewaert.

Symposion

Op 22 oktober belegde de commissie, in samenwerking met de Commissie voor Rechtsgewoonten, een symposion over het onderwerp Volksgericht en Strafrecht. Sprekers waren de heren G. C. J. J. van den Bergh, hoogleraar in het Romeins recht te Nijmegen, en W. C. van Binsbergen, hoogleraar in het strafrecht te Utrecht. De discussie werd geleid door de voorzitter van de Centrale Commissie voor Onderzoek van het Nederlandse Volkseigen, de heer G. E. Langemeijer.

Vergaderingen en congressen

De heer Meertens woonde van 7-10 februari een vergadering van de commissie voor de Europese Atlas in Zagreb bij. De vergadering werd bijgewoond door 36 deelnemers uit 23 landen, waarvan 5 landen (Finland, Nederland, Joegoslavië, Zweden en Portugal) reeds voorlopige proefkaarten, voor de ploeg en de dorsvloer, ter tafel brachten. De Nederlandse kaarten werden gemaakt door W. G. Rensink. Bovendien werd een voorlopig plan voor een vragenlijst opgesteld, dat vragen over de ploeg, het dorsen en de midwinterfeesten, met inbegrip van kerstmis en nieuwjaar, omvat. De resolutie daarover werd eenstemmig aangenomen.

Van 1-3 september nam de heer Meertens deel aan een conferentie van een aantal Europese volkskundigen in Julita (Zweden), waar onder meer gesproken werd over een nieuw te verschijnen tijdschrift *Ethnologica Europea*, en over een plan voor een reeks monografieën over de

verschillende Europese landen. De heer Bernet Kempers was bij deze conferentie eveneens aanwezig en zegde toe het deel Nederland te zullen verzorgen.

Mw. Veldhuyzen en de heer Doornbosch woonden van 28-30 september in Freiburg een conferentie bij over de samenstelling van een typen-catalogus voor de balladen. Mw. Veldhuyzen is uitgenodigd om het volgend jaar hiervoor een referaat te houden over de codificatie van het oude lied.

De heer Baarspul vertegenwoordigde het bureau op een bijeenkomst van de afdeling Volkskunde van de Vereniging „Haerlem” op 25 februari. De secretaris was op 12 maart in Enschede aanwezig bij de oprichtingsvergadering van de werkgroep Volkskunde van de Twente-Dinkelland-Naoberschop.

De heer Meertens en de secretaris woonden de jaarlijkse correspondentendag van het Beraad voor het Nederlandse Volksleven op 4 juni op Randenbroek bij Amersfoort bij. De discussie, die de huwelijksgebruiken tot thema had, werd geleid door de heer Meertens.

Op de Volkskundedag op 1 oktober, die tot onderwerp „Het dagelijks brood” had, werd het bureau vertegenwoordigd door J. A. Baarspul. Bovendien waren enkele commissieleden aanwezig.

Medewerkers vragenlijsten

Aangezien het aantal medewerkers aan de vragenlijsten nog steeds daalt, werden dit jaar twee bijzondere medewerkersacties ondernomen, naast de gebruikelijke activiteiten. Het bureau van de commissie nam contact op met een aantal mensen die gereageerd hadden op door De Rotterdammer en Het Vrije Volk te Arnhem gehouden volkskundige enquêtes. De Algemene Inspectie van de Rijkspolitie te Den Haag verzond ca. 1.000 vragenlijsten aan ambtenaren van het korps Rijkspolitie, na een daartoe aan hem gericht verzoek. Beide acties te zamen leverden ongeveer 150 nieuwe medewerkers op.

Er werden medewerkersbijeenkomsten belegd te Wormerveer (6 februari), Eindhoven (26 maart), en Goes (15 oktober). Op de eerste bijeenkomst werd het bureau vertegenwoordigd door A. Doornbosch en de secretaris, op de twee andere door J. A. Baarspul en A. Doornbosch.

Veldwerkers

Op 20 oktober overleed na een korte ziekte mw. C. Kusters. Zij werkte mee voor oostelijk Noord-Brabant van 7 maart 1962 tot een paar weken voor haar dood en zond in die tijd 105 verslagen in. Daarmee had zij haar opdracht bijna voltooid. Wat er, kritisch bezien, aan haar verslagen ontbrak, maakte zij goed door haar hartverwarmende geestdrift.

Behalve mw. Kusters namen dit jaar aan het veldwerk deel de heren T. Bijlsma te Joure (11 verslagen), E. Heupers te Soest (29), A. A. Jaarsma te Oosterveer (128), G. J. H. Krosenbrink te Winterswijk (21),

G. H. Linssen te Swalmen (5), A. van Oirschot te Moergestel (11), L. Verhoeff voor Voorne-Putten (5), J. de Vries te Terneuzen (11), en F. Wever te Mussel (32). Het totaal aantal binnengekomen verslagen bedraagt thans 1.658.

Een bijzondere vermelding verdient in dit verband de enthousiaste lezing, met lichtbeelden, die de heer De Vries op 4 maart voor het personeel van het bureau van de Centrale Commissie over zijn werk in Zeeuws-Vlaanderen hield.

Bandopnemingen

J. A. Baarspul maakte twee bandopnamen in Gent en Kapel, samen met M. H. Dinnissen. A. Doornbosch verrichtte in totaal 70 opnemingen. De secretaris maakte samen met G. J. H. Kroesenbrink opnamen in Beltrum en Haaksbergen. Bovendien zond de heer A. de Boo te Kwadendamme een viertal banden met volksverhalen en liedjes ter overname, en de heer G. G. Engels uit Helden een band met verhalen uit Maasbree.

Volkskundebureau

Op 1 januari trad de heer J. Veldhuyzen in dienst van het bureau in de rang van documentatie-ambtenaar A. Het is de bedoeling dat hij geleidelijk de bibliografische werkzaamheden van de beide wetenschappelijke ambtenaren zal overnemen, toezicht zal houden op het invoegen van nieuwe gegevens in het kaartsysteem, het knipselarchief zal beheren, en vertrouwd wordt gemaakt met het rubriceren van de binnenkomende sprookjes en volksverhalen.

In los verband waren het afgelopen jaar werkzaam de dames H. Dekker-Weijerstrass, E. Neuteboom-Visser, C. Schut-Van Waalwijk van Doorn, A. G. Groen-Smit, C. M. Tibout en de heren A. J. Dekker en G. van Dieijen. Zij hielpen mw. H. Schenck de Jong, die tevens de correspondentie verzorgde, met het verwerken van de binnenkomende gegevens voor het kaartsysteem. In het bijzonder mw. Tibout had nog de zorg voor het invoegen, terwijl mw. Schut en de heer en mw. Dekker een groot aantal gegevens van oudere lijsten en van handschriften en een aantal oude tijdschrift-jaargangen verwerkten. Mw. Groen en mw. Tibout werkten met de heer Veldhuyzen in het knipselarchief.

Van de oudere vragenlijsten werden de gegevens verwerkt van: lijst 3, vr. 1 (voorteken dood), 3 (verlichten van de stervende), 4-5 (lijkstro), 7 (water e.d. onder het bed van de dode), lijst 24, vr. 7 (nieuwjaarsvuur), lijst 29, vr. 23-24 (paasvuur).

Van de reeks Leuvense licentiaatsverhandelingen werd no. 21 gemikrofotokopieerd, afgetikt op steekkaarten en overgenomen in het kaart-systeem.

Behalve de uit het voorafgaande voortvloeiende werkzaamheden, excerppeerde in het bijzonder J. A. Baarspul nog een groot aantal streekmonografieën en grotere handschriften. Voorts bezochten hij en de secre-

taris een aantal oude en nieuwe veldwerkers en beantwoordden zij 89 verzoeken om inlichtingen, waarvan 13 uit het buitenland. Het aantal steekkaarten in het kaartsysteem bedroeg op 31 december ongeveer 350.000.

Werkgroep Woord-en-Zaak

Het vertrek van W. G. Rensink op 1 september betekent een ernstig verlies voor het woord-en-zaak onderzoek. In zijn opvolging is nog niet voorzien. Overigens wordt voor het verslag van de activiteiten van de werkgroep verwezen naar het verslag van de Dialectencommissie.

Volksliedarchief

Op 1 januari trad de heer A. Doornbosch in dienst bij het Volksliedarchief in de rang van administratief hoofdamttenaar A. Hij houdt zich vooral bezig met de registratie van en de documentatie over het nog in mondelinge overlevering levende volkslied. Met de Nederlandse Radio Unie is een regeling getroffen over de samenwerking tussen het op diezelfde datum in het leven geroepen Radio Volkskundig Bureau en het Nederlands Volksliedarchief. Het R.V.B. stelt zijn adressenmateriaal en bandkopieën ter beschikking en verleent technische faciliteiten in ruil voor kopieën en transcripties van onze opnamen en de benodigde wetenschappelijke gegevens. In de loop van 1966 kon het gehele volksliedopnamen-archief van de Omroep gekopieerd worden, waardoor ons bezit met 49 banden van 30 minuten vermeerderd werd. Nieuwe opnemingen vulden 30 banden van 30 minuten, 55 banden werden getranscribeerd, in 54 plaatsen werden in totaal 70 opnamen verricht. Bovendien werd een uitgebreid bezoek aan Terschelling gebracht. Met nadruk zij vermeld dat hiermee de zo belangrijke afdeling „levend volkslied” pas goed op gang is gekomen en vorm begint te krijgen, waarbij de relatie „schriftelijk overgeleverd — nog levend” bij voortdurende kan worden geconstateerd en bestudeerd.

De heer Snijders werkte met de heer Doornbosch samen bij het af-luisteren en transcriberen van de 55 banden. Hij verwerkte bovendien een aantal bundels en tijdschriften met liederen (met melodie) en maakte kopieën voor de vrij talrijke aanvragen.

Door bemiddeling van de heer C. W. de Kruyter, tegenwoordig werkzaam op de afdeling Handschriften van de K.B., kreeg mw. Veldhuyzen de beschikking over een groot aantal dozen met incipits en wijsaanduidingen uit oude liedboeken en handschriften. Met het overnemen van dit belangrijke materiaal hielden zich de heren F. Matter (student-assistent) en Schiering bezig. De heer Matter wisselde dit werk af met het lezen en annoteren van microfilms, diverse bibliotheek-werkzaamheden en verzorging van de literatuurcatalogus. De heer Schiering verwerkte bovendien 6 bundels op incipits en wijsaanduidingen en refreinen,

maakte tweede en derde kopieën en typte de lijsten van de op de band opgenomen liederen voor de heer Doornbosch. Mw. Veldhuyzen, die bij dit alles de leiding gaf, werkte bovendien aan een steeds noodzakelijker wordende trefwoordencatalogus en zette het werk aan de melodiecatalogus voort. Zij verzorgde voorts de contacten met andere instituten en particulieren, voerde de correspondentie, enz. Aansluitend aan de hiervoor reeds genoemde conferentie in Freiburg bestudeerde zij, samen met de heer Doornbosch, gedurende enkele dagen de collecties en diverse ordeningen van het Deutsche Volksliedarchiv en bezocht zij het Institut für Ostdeutsche Volkskunde van prof. Künzig.

Op uitnodiging van de Nederlandse Radio Unie traden mw. Veldhuyzen en de heer Doornbosch met ingang van 1 oktober toe tot de redactiecommissie voor de wekelijkse rubriek Volksmuziek.

Het aantal bezoeken en aanvragen om inlichtingen uit binnen- en buitenland beliep voor beide groepen ongeveer dertig, de talrijke telefonische verzoeken om inlichtingen niet meegerekend.

Bibliotheek

Van de talrijke handschriftelijke bronnen die het bureau kreeg vermelden wij in het bijzonder de aanvulling op het reeds in het vorige jaarverslag vermelde, door A. A. Jaarsma in de Friese Wouden voor de Fryske Akademie verzamelde materiaal. Voorts kregen wij de beschikking over de reacties op door De Rotterdammer, Het Vaderland en Het Vrije Volk in Arnhem verrichte volkskundige enquêtes over nieuwjaarsgebruiken en rommelpotlopen. Een bijzondere vermelding verdient de artikelenreeks en foto's over de Achterhoek die de heer J. W. Hofman ons ter kopiëring toezond, de uitvoerige inzending verhalen en geboortegebruiken, in zijn geboortestreek opgetekend door de heer A. Doornbosch Sr., en het werk dat de heer H. L. Kok verrichtte voor het onderzoek naar de begrafenisgebruiken in Overijssel.

Van de vele publikaties waarmee de bibliotheek verrijkt werd, noemen wij de dln. I-V van Danmarks gamle folke viser, het boek van B. H. Bronsen, The traditional tunes of the child ballads: [enz.] en de reeks van R. von Liliencron, Die historischen Volkslieder der Deutschen vom 13. bis 16. Jahrhundert [enz.].

Financieel beheer

Voor het financieel beheer verwijzen wij naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

*Namens de Volkskundecommissie der Koninklijke
Nederlandse Akademie van Wetenschappen.*

A. M. E. DRAAK, *voorzitter,*

J. J. VOSKUIL, *secretaris.*

BIJLAGE

Lijst van personen en instanties, die in 1966 publikaties en handschriften schonken aan het Volkskundebureau:

J. A. Baarspul, Prof. Mr. G. C. J. J. van den Bergh, T. Bijlsma, A. van Breugel, mw. Dr. J. C. Daan, A. Doornbosch Sr., mw. J. J. Hacke-Oudemans, E. Heupers, M. van Hoogstraten, Instituut De Vooy (Utrecht), F. A. M. Knuf, Kon. Belg. Commissie voor Volkskunde, Kultuurraad voor Vlaanderen, Dr. F. Lulofs, Dr. P. J. Meertens, Moravské Museum, Mösel Verlag, Museum für Hamburgische Geschichte, Ned. Economische Hogeschool, E. Nieuwkoop, Dr. C. Pieske, Stichting tot Codificatie van de Nederlandse Volksverhalen, L. Verhoeff, B. W. E. Veerman, W. G. Zimmerman.